

**АРАМ БЕРБЕРЯН – ДАТЁВ (1926 –2011) В
МУЗИКАЛНАТА ИСТОРИЯ НА ВАРНА**

Варта Берберян – Гарабедян

Резюме: Докладът съдържа сведения за Арам Берберян – Датёв, неговата многостранна музикално-творческа дейност и приноса му за културното развитие на Варна.

Ключови думи: музика, творчество, Варна.

За Арам Берберян – Датёв може да се говори много. Още приживе, в навечерието на неговата 75 годишнина (през 2000 г.) излезе биографичният очерк „Нотите на една съдба“ от Нейко Нейков. В нея е описана цялостната творческа биография на композитора, подкрепена с много свидетелства, снимки и документи.

Всеки, който желае да се запознае по-подробно, може да прочете и разгледа електронния вариант в Интернет:

<http://berberiantat.tripod.com/p01.html>

Моята задача е да ви запозная с неговия принос към културата на Варна. Опитвах се да систематизирам тази информация, базирайки се на гореспоменатата биография, някои документи от личния му архив и на мои спомени като пряк свидетел на голяма част от тези събития през годините.

Ще спра вниманието си на композиционното му творчество, свързано пряко с Варна, творби, които са тясно свързани с неговата любов към родния град и такива, които са написани за състави и изпълнители от Варна.

Още по време на редовната му военна служба в Шумен, през периода 1945/46 година се ражда и първата му творба "Ода за Армения", изпълнена във Варна под диригентството на Сисак Сисакян, второто му изпълнение е в София под диригентството на автора.

През 1959 г. спечелва Първа награда на анонимния конкурс за кантатно-ораториални творби с кантатата „Песен за свободата“ в 3 части, за четец, солисти и смесен хор, по текст на Кольо Севов. Изпълнена е от представителния градски хор "Морски звуци" с диригент Марин Чонев и Варненския симфоничен оркестър под диригентството на Емил Главанаков. Последвалите още две изпълнения на кантатата са под диригентството на Влади Анастасов. Вече признат като млад професионален композитор, той е удостоен и с първото си държавно отличие - орден "Кирил и Методий" II степен (1960 година) В периода 1963 - 1967 г. пише музика за постановките на Драматичен театър „Стоян Бъчваров“- Варна “ Островът на Афродита“, “ Барабанчица “ и “ Вълноломът “ на Спас Левков; за Държавен куклен театър – Варна – за постановките: “По чужди брегове“ на Николай Парушев, “ Слънчогледи “ и “ Детективът Руца “; музика за естрадно- сатиричните спектакли на театралния състав на ДНФ : 1960 г. „Медицино-ядец“ – сценография и режисура: Яким Михов, 1961 - 1964 „Няма лъжа, няма измама“, „Раци“ и „Панаир“ – сценография и режисура: Яким Михов

През 1974 г. получава златен медал от Четвъртия републикански фестивал на музикалната самодейност за музиката към спектакъла „Сряда срещу събота“ по Кина Къдрева(драм. състав при Окръжен пионерски дом с р-л Катя Папазова, по-късно „Златното ключе“)За Детско-юношеския театър той написва и музика към още 2 постановки – „Ха да видим кой кого“ по сценарий на Вана Даковска и „Приказка за цар Салтан“ - на Катя Папазова. Мюзикълите са реализирани във Варна и други градове в страната от детския театрален състав при Центъра за работа с деца „Златното ключе“ Варна с постановчик и ръководител Катя Папазова . Първите два детски мюзикъла са носители на златни медали . През 1975 год. съставът гостува с първите две постановки в Каплице – Словакия на фестивала за детско творчество. Композиторът и постановчикът получават специалните награди за оригинална музика и характерни постановки.

През 1961 година на конкурса "Песни за Варна" , за песента "Вечерна песен за Варна" по стихове на Богомил Тодоров, композиторът получава втора награда. През 1964 година песента е записана на грамофонна плоча в Москва от Грамиздат "Мелодия" в изпълнение на Бедрос Киркоров (бащата на Филип Киркоров) с големия естрадно-симфоничен оркестър на Московското радио и телевизия под диригентството на Юрий Силантиев.

Арам Берберян-Датев е написал е общо 14 забавни песни за Варна и морето.

През периода 1971 -1975 година участва в конкурса „Естрадна песен за Варна“ с песните :

1971 – „Любов през лятото“ – текст Атанас Стоев, изп. Витар Бекир

1972 – „Ти оставаш“ – текст Никола Благоев изп. Христо Градинаров

1973г. – „Варна моя, моя Варна“ – текст Богомил Тодоров, изп. Николай Бинев - ВТОРА награда

1974 – „Черноморският вятър“ – текст Христо Радевски - ТРЕТА награда, солисти: Росица Ганева и Николай Бинев,

1975 – „Малка балада“ – текст Кольо Севов, изп. Николай Бинев и Радина Пенчева

В периода 1964 -1967 е написал и естрадните песни:

„Любовен сън“ по текст на Никола Благоев

„Приказка Варна“ и „Моряшка любов“ по текст на Петър Лъчев

„Моя родна Варна“ по текст на Атанас Стоев

1969 г. „Любов край Варна“ - текст Янка Константинова. / Реализация същата година запис на радио “София” с оркестър под диригентството на Вили Казасян, солист: Боян Иванов /

1971 „Лятна любов“ – текст Атанас Стоев

1973 – „Варна моя, моя Варна“ – текст Богомил Тодоров и „На варненския бряг“ – текст Първан Стефанов

1974 „Варна, морето и аз“ – текст Петър Лъчев

Още – художествени песни, симфонични и камерни творби на тази тема:

1975 – „Три песни за морето“ за сопрано и пиано по текст на Кольо Севов

1980 – Симфонична поема „Диалог с морето“ за четец, солисти и оркестър, текст Атанас Стоев по поемата му „Моят град е закърмен с море“

1984 – „Две скици край морския бряг“ - „Изгрев“ и „Залез“ за цигулка и пиано

1986 -1987 - „Три песни за морето“ за баритон и пиано по текст на Тихомир Йорданов

1991 – „Над синята безбрежност на морето“ – текст Кольо Севов – за сопрано и пиано Детски песенен цикъл „ Лятно настроение“ в 8 части, където присъства и темата за морето:

1. Въведение - музика
2. Песен за слънцето - Петя Йорданова
3. Златно лято - Лиана Даскалова
4. Песен за малката птичка – Атанас Стоев
5. Песничка за мама - Петя Йорданова
6. При теб, мое море – Симеон Илиев

7. Лятна ваканция - Симеон Илиев
8. Дефилир - музика / Завършек

Едни от най-важните представяния на творбите му са участията в камерните концерти на ММФ "Варненско лято". Този фестивал е голямо творческо предизвикателство за него, той се включва като композитор и изпълнител, пианист – акомпаниятор на свои произведения, изпълнявани от много добри солисти-интерпретатори като Борислав Дончев и Радмила Петрова - цигулка, Кирил Филипов - кларинет, Любозар Трифонов - виолончело, Живка Маркова - мецосопран, София Хитова - сопран, както и млади талантиливи ученици (в периода след 1980 г. насам) като: Меглена Кирова - флейта, Петър Любчев - обой, Светльо Иванов - фагот, Цветанка Георгиева - флейта, и др. от Музикалното училище "Добри Христов"-Варна.

Пълната справка от афишите и програмите на тези прояви свързва името му със симфоничната поема "Диалог с морето" ("Моят град е закърмен с море") -1980 по стихове на Атанас Стоев - за четец, солисти и оркестър (поръчково произведение от шефа на отдел култура - Нино Нинов), самостоятелна програма за джазово-симфоничния оркестър, концерта му за кларинет, Поема-прелюд за виолончело и много други...

Дори само това е достатъчно като потвърждение на извода, че Арам Берберян-Датев е един от най-пълно представените композитори - варненци - във "Варненско лято" до 1989 година.

Искам да спомена и дейността му в рамките на групата на Варненските композитори, която е реализирана с участия в множество концерти и изяви през годините, голяма част от тях и в програмата на „Варненско лято“.

Диригентската и педагогическа дейност на Арам Берберян - Датев включва работата му като учител по музика и диригент на ученическите състави, работата му в художествената самодейност – ДНФ, студиото за естрадна музика към отдел „Изкуство и култура“, читалище

„Маяковски“, Дома на транспортните работници, художественото ръководство на Ансамбъла при КПО „Ереван“, съставите за ангажирана песен към Младежки дом и читалище „Маяковски“ и др.

Дебютът му като диригент е през 1946 година с арменската оперета "Ашух Хариб" в негова преработка и аранжимент за голям оркестър, изпълнена от самодейния театрален състав при арменската организация "Ереван" и от сборен оркестров състав (от симфоничния и оперния оркестър във Варна) и добри изпълнители-самодейци, негови сънародници.

Тук е мястото да изтъкна отличните му умения на оркестратор и аранжор, които съпътстват всяка негова диригентска дейност, където ги прилага.

В края на 1958 година, се установява в родния си град Варна, като става учител по музика в училище "Христо Ботев" в квартал "Аспарухово". Тук, работейки две години, създава и ръководи детски хор и духов оркестър.

През 1960 е назначен в Техникума по строителство за преподавател по музика и диригент. Тук той възстановява традицията на техникума, като създава нов духов оркестър - прототип на гвардейските български състави, наброяващ 32 ученици. Преработва за възможностите на състава всички български национални бойни маршове (забранени по това време): "Велик е нашият войник", "Един завет", "Одринска епопея", "Край Босфора" и други. Дебютира пред обществеността в Деня на Славянската писменост и Българската култура –24 май. Явно изпълнението се е харесало от ръководителите на града, защото се получават положителни и хвалебствени отзиви. И по този начин се дава "зелена улица" на тези маршове да влязат в репертоара и на други духови оркестри.

След Строителния техникум (1961 година) той е преподавател по пиано в музикалната школа в ДНФ, а от 1962 година е музикален ръководител на дома (при началник капитан I ранг Бошнаков). Отговаря за всички

музикални дейности на дома, помага и за развитието на самодейността във Военноморското училище, както и на поделенията на военноморския флот. Пише много музика за естрадно-сатиричните спектакли на театралния състав при ДНФ (за които вече споменах). Създава единствения по рода си в страната голям естрадно-симфоничен оркестър при дома, съставен предимно от военнослужещи - отбиващи военната си служба и от волнонаемни, наброяващ 46 оркестранти.

На прегледа на военната самодейност-республикански фестивал в София през 1965 година, се сипят суперлативи за варненския естрадно-симфоничен оркестър, ръководен от Берберян-Датев, както и за оригиналните му аранжimenti, написани за оркестъра. Удостоен е със златен медал от този фестивал.

В определени години работата му в ДНФ се покрива и с друга високоотговорна дейност, поставена като задача от арменската общност - създаване на ансамбъл за арменски песни и танци при организация "Ереван" - Варна. С този ансамбъл Арам Берберян-Датев е свързан от 1960 до 1967 година включително.

През 1961 година същият ансамбъл вече е носител на сребърен медал и лауреат на Республиканския фестивал.

Работи всеотдайно в ДНФ, с подкрепата и насърчението на началниците на флота, както на неговите преки ръководители начело с капитан I ранг Бошнаков и завеждащия културно-масовата работа в дома лейтенант Божидар Славов.

С големия оркестър на дома обикалят поделения на флота по крайбрежието, изнасят концерти, помага методически на ръководителите на самодейността по поделения, а от време на време намира свободни часове да отиде на място и практически да помогне. Впечатляващо е представянето му с големия оркестър пред генералитета на Министерството на отбраната на юбилейния концерт на Висшето Военноморско училище във Варна в препълнената зала от 5000 зрители на Двореца на културата и спорта.

След напускане на ДНФ, той е търсен и канен на хонорар да оказва помощ на отделни негови състави и изпълнители, както и да пише музика за тях, защото е оставил добри впечатления като специалист и всеотдаен и работлив човек.

След това той създава и за късо време ръководи детската музикална школа при Окръжния народен съвет - Варна.

1962/3 година изгражда студио за естрадна музика към отдел „Изкуство и култура“ на Градския съвет - Варна при н-к на културата Нино Нинов.

През 1970 година, създава инструментален състав за забавна и танцова музика при Дома на транспортните работници. През 1972/74 година отново възстановява Ансамбъла за арменски песни и танци.

Преработва и дирижира оперетите "Ашух Хариб" и "Аршин Мал-Алан" (постановки на аматьорския театрален състав при арменската общност - Варна - с режисьор Иван Иванов).

От 1973 до 1974 година отново е диригент - на голям джазово-симфоничен оркестър към ДНФ - носител на специалната награда на Министерството на отбраната.

През 1974 г. получава още един златен медал от Четвъртия републикански фестивал на художествената самодейност като диригент на Естрадният оркестър на ДНФ.

През 1975 година изгражда формация за ангажирана (политическа) песен в Младежкия дом във Варна.

Периодът 1976 - 79 година е отново изпълнен с многостранните дейности и изяви на ръководените от него състави и големи групи за музикална и културна дейност. Продължава работата му в сферата на ангажираната песен - създава представителната младежка формация "Маяковски" при едноименното читалище, но продължава и в Младежкия дом и по този начин превръща този дом в център за подготовка на изпълнители, състави и групи за ангажирана (политическа) песен.

По същото време в читалище "Маяковски" (понастоящем "Отец Паисий")

Арам Берберян-Датев изгражда голям джазово-симфоничен оркестър от 36 души. През 1979 година на Републиканския фестивал съставът, както и самите изпълнители са удостоени със златен медал поотделно.

През този период е възстановен и смесеният хор при Организация „Ереван“ за около две години. Възстановена е и дейността на оперетния състав при организацията със спектакъла „Аршин мал алан“

От 1965 година Арам Берберян-Датев е музикален редактор и тонрежисьор в Радио

Варна. С радиото е свързана важна част от живота и творческата му дейност, които го обогатяват с нови умения. Това е същевременно и навлизане в дълбините на световната музика. (Негови преки ръководители в музикалната редакция по това време са Радослав Данов и Ангел Истатков - при зам. гл. редактор Николай Димитров.) Той извършва и огромна събирателска дейност. Оказано му е доверие и му е разрешено да подбира най-доброто от американската музика (забранена по това време), като презаписва много плочи, изети от митницата от частни лица (внесени без разрешение) и най-вече от моряци.

Благодарение на него и неговия колега Димитър Демиров, музикалният архив на Радио Варна е обогатен с произведения на Гершуин, най-добрите образци в джазовото изкуство, изпълнителското изкуство на състава на Метрополитен опера, симфонични и оперни спектакли под диригентството на световни имена и изпълнители, както и под диригентската палка на големи български майстори и много други.

През 1970 г. е назначен и за пианист-корепетитор във Варненската опера (с директор Мирчо Мирчев).

През 1977 година се чества официално 50-годишния юбилей на Арам Берберян-Датев съвместно с годишнината на неговия колега Петко Мечков. На това честване му е връчено държавното отличие орден "Кирил и Методий" - I степен.

На снимката от юбилейния концерт: Арам Берберян – Датев, Милко Коларов и Петко Мечков

Продължава да подпомага подготовката на естрадният състав на Висшето военноморско училище - Варна (1978 година), който е отличен на прегледа на флотската самодейност със златен медал.

Точно тогава се появява песента "Бялата яхта" по мотиви и стихове на курсанта от същото училище Иван Митев. Арам Берберян-Датев след няколко години приема замисъла на тази песен, преработва я основно и професионално, аранжира я за голям оркестър и тя намира място в юбилейната плоча на училището, издадена през 1983/84 година от "Балкантон".

Уволнен несправедливо през 1985 година, е приет веднага на работа в дирекция "Музика" по покана на зам.-директора (по това време) Димитър Александров и директора Любозар Трифонов. Като старши музиколог в дирекцията има големи отговорности и натоварване, но това му доставя удоволствие.

Едновременно е ползван и като пианист-изпълнител на забавна музика за обедно свирене (матине) пред чуждестранни туристически групи в представителни заведения в курорта Златни пясъци.

Прави го с голямо удоволствие, защото още от юношеските си години джазът и забавната музика са винаги негово хоби.

А за него винаги е било характерно хобито и професионалното да са умело съчетани.

През годините 1986 до 1988 година той създава при дирекция "Музика" "Брасформация Варна - 86".

Съставът наброява 16 инструменталисти с двама вокални изпълнители-солисти - Росица Овчарова и Георги Ралчев.

Формацията изнася повече от 30 концерта - най-вече пред чуждестранни туристи в комплекса Златни пясъци. Партийното ръководство на града в лицето на Ана Недялкова и Борислав Цветков се опълчва срещу тази дейност на Берберян, която е организирана без тяхно съгласие и той се принуждава да разпусне състава.

Тук искам да спомена още една негова дейност – многократните му участия в журита на различни фестивали и конкурси през годините, провеждани във Варна, като например в конкурси „Мелодия на годината“, „Естрадна песен за Варна“, фестивали на художествената самодейност и мн. други.

По случай 75 годишнината му, на 14 ноември 2001 г. в зала 7 на НДК в София е организиран юбилеен концерт.

СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ КОМПОЗИТОРИ
НАЦИОНАЛЕН ДВОРЕЦ НА КУЛТУРАТА

14 ноември 2001 г.
сряда

Н Д К
Зала № 7

Начало
19 часа

ЮБИЛЕЕН
АВТОРСКИ КОНЦЕРТ
по случай
75-годишнината
на
композитора
АРАМ БЕРБЕРЯН-ДАТÈВ

С участието на:

АЛБЕНА КЕХЛИБАРЕВА – мецосопран
БОГДАНА ПОПОВА – пиано
РАДМИЛА ПЕТРОВА – цигулка
ЕВЕЛИНА АРАБАДЖИЕВА – цигулка
СТЕФАН ЖИЛКОВ – виола
ГЕОРГИТА БОЯДЖИЕВА-НИКОЛОВА – виолончело

За цялостната си творческа дейност и принос към културата на Варна, в чест на 75 годишния му юбилей, композиторът е удостоен със званието „Почетен гражданин на Варна“ на 15 август 2002 г.

Творческата биография на Арам Берберян – Датев остава отворена. Тя тепърва ще се допълва с още факти и подробности, благодарение на богатия архив, който е оставил, и на паметта на всички, които са имали възможност да се докоснат до неговата личност.

Литература:

1. Нейков Н.2000 Нотите на една съдба, биографичен очерк за Арам Берберян – Датев Изд. "Барс – Агенция" Варна
2. Документи от личния архив на композитора

За контакти:

Варта Берберян – Гарабедян

тел. 0886 77 01 68

E-mail: argentadoxa@abv.bg